

2^ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΟΖΑΝΗΣ

Πολιτισμική Εφημερίδα

Αριθμός φύλλου 1, εκδότης Τμήμα Γ2.
Κοζάνη, Δευτέρα 9 Μαΐου 2022.

Μια μικρή εφημερίδα, αφορμή να μιλήσουμε για την πόλη μας.

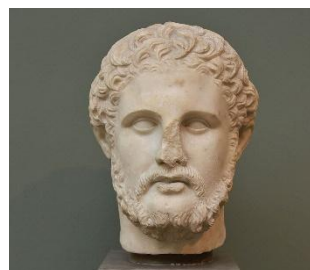
Στα πλαίσια του μαθήματος της **Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής** της τρίτης Γυμνασίου, και σε συνεργασία με τους μαθητές του **τμήματος Γ2** του **2ου Γυμνασίου Κοζάνης**, αποφασίσαμε στη βαθμολογία των μαθητών κατά το δεύτερο τετράμηνο του **σχολικού έτους 2021-2022** να συνηπολογισθεί - αντί για το σύνηθες πρόχειρο διαγώνισμα- η εργασία τους με θέμα την έκδοση μιας σχολικής εφημερίδας, η ύλη της οποίας θα μας υπενθύμιζε το παρελθόν, θα πιστοποιούσε το παρόν και έθετε τα θεμέλια για την πρόβλεψη του μέλλοντος της πόλης που ζούμε. Για την ολοκλήρωση της εργασίας, με θέμα: **«Η ιστορία της Κοζάνης, όπως καταγράφεται από τα ονόματα των δρόμων της»**, οι μαθήτριες και οι μαθητές έκαναν χρήση, ως ενδεικτική βιβλιογραφία τα **ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΚΟΖΑΝΗΣ - ΑΡΙΘΜ. 6 - Ανά τας οδούς και τα ρύμας της Κοζάνης...**

του **Λάζαρου Αθ. Παπαϊωάννου**, την βικιπαίδεια και τα τοπικά site.

Η **συντονίστρια καθηγήτρια**, **Βιολέττα Μπούσιου**.

ΟΔΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ Β΄

Ο Φίλιππος Β΄ γεννήθηκε το 382 π.Χ.. Ήταν μέλος της δυναστείας των Αργεαδών, των Μακεδόνων βασιλιάδων και πατέρας του Μεγάλου Αλεξάνδρου και του Φιλίππου Γ΄. Έλαβε στρατιωτική εκπαίδευση από τον Επαμεινώνδα, υπέρμαχο του Ιερού Λόχου της Θήβας. Όταν επέστρεψε στην Μακεδονία, έγινε κυβερνήτης των ανατολικών επαρχιών. Έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο στην αναμόρφωση του μακεδονικού στρατού, αφού τον αναδιοργάνωσε ριζικά. Εισήγαγε την σάρισα και ίδρυσε την ξακουστή ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΦΑΛΑΓΓΑ. Δολοφονήθηκε το 336 π.Χ. σε ηλικία 46 ετών και αυτό οδήγησε στην άμεση διαδοχή του από τον γιο του Αλέξανδρο.

Χριστίνα Κατσοικαρώνη, μαθήτρια Γ2.

ΟΔΟΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Ο **Μέγας Αλέξανδρος** (356-323 π.Χ) είναι μια από τις πιο κοσμοϊστορικές μορφές που άλλαξε την πορεία και τις τύχες της ανθρωπότητας. Γιός του βασιλιά της Μακεδονίας Φιλίππου του Β και της Ολυμπιάδας και μαθητής του Αριστοτέλη. Έδειξε νωρίς τα εξαιρετικά ηγετικά και άλλα

προσόντα του. Ανέβηκε στον θρόνο στα 336. Μέσα σε ένα χρόνο υπέταξε όλες τις χώρες προς βορρά μέχρι το Δούναβη. Ύστερα στράφηκε στη νότια Ελλάδα και συνέτριψε κάθε αντίσταση εναντίον του. Στα 334 με τριάντα πέντε χιλιάδες πεζούς και πέντε χιλιάδες ιππείς εξεστράτευσε στην Ασία εναντίον των Περσών που αποτελούσαν διαρκεί απειλή για τους Έλληνες. Ο Γρανικός, ο Ισός, τα Γαυγάμηλα ήταν οι κυριότεροι σταθμοί της νικηφόρας πορείας του. Το περσικό κράτος κυριεύτηκε και η δράση του Αλέξανδρου έφτασε μέχρι την Κασπία και μέχρι τον Ινδό ποταμό. Απώτερος σκοπός του η δημιουργία μιας παγκόσμιας κυριαρχίας με την συγχώνευση των ελληνικού και ασιατικού πολιτισμών. Πέθανε σε ηλικία 33 μόλις ετών. Είναι ο πρώτος στον οποίο δόθηκε ο τίτλος του «ΜΕΓΑΛΟΥ». Έτσι προς τιμή του δόθηκε το όνομά του σε έναν δρόμο της πόλης μας (Κοζάνης).

Ερισιάντα Ζίτο, μαθήτρια Γ2.

ΟΔΟΣ ΙΩΑΝΝΗ ΤΡΑΝΤΑ

Τρία χρόνια αφότου κατέβηκαν ο ιερέας Παπαγκίκας, ο γιος του Γεώργιος και οι ενορίτες τους (κατά το 1649), περίπου ογδόντα οχτώ οικογένειες με αρχηγό τον προεστό Ιωάννη Τράντα ή Τραντογιάννη προσήλθαν στην κωμόπολη, γιατί το χωριό Κτένι μαζί με το φρούριο του καταστράφηκε από Αλβανούς· εγκαταστάθηκαν αρχικά στους λόφους γύρω

από τους ναούς των Αγίων Δημητρίου και Γεωργίου, έξω στην ύπαιθρο, σε καλύβες· ο πρόκριτος Ιωάννης Τράντας, ο οποίος ήταν πλούσιος και είχε κοπάδι με δώδεκα χιλιάδες πρόβατα και γίδια, έφτασε έξω από την Κοζάνη, σ' έναν τόπο γνωστό ως Κρεββατάκια, όπου ήταν δάσος με φίλυρες και οξυές, έχτισε καλύβες κι έμεινε εκεί με τους κατοίκους. Ο Τράντας που μνημονεύσαμε προηγουμένως όρισε ακόμη μέρος για την αγορά, την καλλώπισε φυτεύοντας πλατάνια και κατασκεύασε κρήνες. Ο ίδιος πρώτος έθεσε τα θεμέλια στο ναό του Αγίου Νικολάου, γύρω στο 1664, και πολλοί, άνδρες και γυναίκες, βοήθησαν στο έργο αυτό (επιλαβόντες). Επειδή ολοκλήρωσε σπουδαία έργα και λόγω της σημαντικής θέσης του (επισημότητας), τον αποκαλούσαν κοινώς «Μπασιά», δηλαδή προεστό, και τ' όνομα αυτό ήταν συνηθισμένο στους κατοίκους, μέχρι και την προηγούμενη γενιά. Όταν πέθανε ο άντρας, έκλεισαν όλα τα εργαστήρια, στόλισαν το άλογο του με πιστόλια και όπλα για να τον τιμήσουν ως δυνατό στρατιωτικό άρχοντα, και με τη συνοδεία όλων των πολιτών και Αρματωλών τον έθαψαν μεγαλοπρεπώς στον ναό των Αγίων Αναργύρων. Στη μνήμη του, κάθε χρόνο στις 3 Νοεμβρίου, ήταν αργία κι έκλειναν τα καταστήματα. Η μέρα αυτή λεγόταν «Μπασιά εορτή» και καταργήθηκε πριν πολλά χρόνια.

Δήμητρα Καλαϊτζή, μαθήτρια Γ2

ΟΔΟΣ ΚΟΝΤΑΡΗ (1^Ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ)

Ο Κονταρής Γεώργιος, καταγόταν από τα Σέρβια. **Πρώτος δημόσιος δάσκαλος στη σχολή της Κοζάνης** (1668-1673 . Μετά τον θάνατο του Επισκόπου Σερβίων Διονυσίου, με γενική απαίτηση κλήρου και λαού χειροτονήθηκε ο ίδιος με το εκκλησιαστικό όνομα Γρηγόριος και αρχιεράτευσε στα Σέρβια για τέσσερα χρόνια, για να μετατεθεί κατόπιν στην μητρόπολη Αθηνών. Χρημάτισε επίσκοπος Σερβίων -Αθηνών και Μητροπολίτης Σμύρνης. Πέθανε στην Αθήνα. Ο ίδιος ήταν και σπουδαίος κεντητής, δείγμα της έξοχης τέχνης του είναι **ο χρυσοκέντητος επιτάφιος**, ένα από τα πολυτιμότερα ιερά κειμήλια του μητροπολιτικού ναού του Αγίου Νικολάου Κοζάνης.

Ξενοφών Καφάσης, μαθητής Γ2.

ΣΤΟΑΣ (ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ)

Στοά, έτσι ονομαζόταν η **περιώνυμη σχολή της Κοζάνης στα χρόνια της Τουρκοκρατίας.**

Το κτήριο της σχολής βρισκόταν μέσα στον κήπο του επισκοπικού μεγάρου και περιβαλλόταν εξωτερικά από τόξα και περιστεύλια, γι' αυτό και Στοά ονομάστηκε. Η Στοά παρείχε ανώτερη κλασική και τεχνική μόρφωση. Ευτύχησε να έχει σχολάρχες περίφημους δασκάλους, ανάμεσα στους οποίους και τον πολύ **Ευγένιο Βούλγαρη** (1746-1751).

Δήμου Αλέξανδρος, μαθητής Γ2.

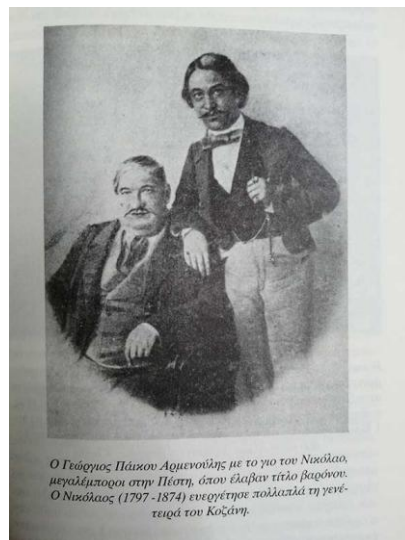
ΟΔΟΣ ΚΟΜΠΑΝΙΑΣ (ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ)

Κομπανία, έτσι ονομαζόταν η συντεχνιακή αδελφότητα των εμπορευομένων στην Ουγγαρία Κοζανιτών. **Συνέβαλε οικονομικά στην ίδρυση και λειτουργία της Στοάς, της ξακουστής σχολής της Κοζάνης κατά την τουρκοκρατία.** Αργότερα ίδρυσε και συντηρούσε και δεύτερο σχολείο που στεγαζόταν στο σπίτι του Σωτηρίου Κοντού Αναστασίου. Το σχολείο αυτό λειτούργησε για τέσσερα μονάχα έτη (**1769-1772**).

Νικόλαος Δογραματζής, μαθητής Γ2.

ΟΔΟΣ ΑΡΜΕΝΟΥΛΗ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Αρμενούλης Νικόλαος (1797-.....)

Κοζανίτης μεγαλέμπορος στην Πέστη, γαμπρός του Ιατροφιλόσοφου Γεωργίου Σακελλαρίου. Παλιννόστησε στην Κοζάνη και από τα 1840 και για είκοσι χρόνια διατέλεσε επίτροπος και έφορος των σχολείων. Φιλόμουςος και φιλογενής σπουδαίος. Συγκαταλέγεται ανάμεσα στους ευεργέτες της πόλης.

Υπάρχει και δεύτερος Αρμενούλης Νικόλαος (1873-1913), δήμαρχος Κοζάνης κατά την απελευθέρωση της πόλης.

Γαβριηλίδου Αικατερίνη Ελένη, μαθήτρια Γ2.

ΔΗΜΟΓΕΡΟΝΤΙΑΣ (ΕΠΙΣΚΟΠΕΙΟ)

Δημογεροντία, το συμβούλιο των δημογερόντων. **Κυρίαρχο στοιχείο του θεσμού της ελληνικής τοπικής αυτοδιοίκησης κατά την τουρκοκρατία.** Οι δημογέροντες ήταν αιρετοί, τα δε καθήκοντα τους ήταν διοικητικά, αστυνομικά, δικαστικά, φορολογικά. **Ο θεσμός καταργήθηκε στα 1830.** Η δημογεροντία της Κοζάνης, λόγω και των προνομίων που αυτή απολάμβανε, διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της πόλης.

Ιωάννης Γεωργιάδης, μαθητής Γ2.

ΟΔΟΣ ΧΑΡΙΣΙΟΥ ΜΕΓΔΑΝΗ

Μεγδάνης Χαρίσιος, Κοζανίτης δάσκαλος, ιερέας και γιατρός. Οι πρόγονοί του Μεσδιάνοι είχαν τις ρίζες τους σε επιφανή βυζαντινή οικογένεια, κατά δε την τουρκοκρατία ήταν αρματολοί με κληρονομική διαδοχή. Ήταν πανέξυπνος, εύγλωτος, πνευματώδης και βαθειά ευλαβής προς την θρησκεία. Ως δάσκαλος και ιεροκήρυκας ήταν Σωκρατικός, δίδασκε και κήρυττε όπου και όπως έβρισκε ακροατήριο. Υπήρξε και συγγραφέας καρποφόρος. **Θεωρείται ο πρώτος ιστορικός της Κοζάνης.** Πέθανε στα **1823.**

Καραγκιόζης Χριστόφορος, μαθητής Γ2.

ΟΔΟΣ ΙΩΑΝΝΗ ΜΟΥΡΑΤΗ

Ο Μουράτης Ιωάννης, γεννήθηκε κατά τα τέλη του 18 ου αιώνα στην Κοζάνη και μετά τον θάνατο του πατέρα του τέθηκε υπό την προστασία του θείου του Παναγιώτη Μουράτη, βαθύπλουτου επιχειρηματία στην Πέστη. Ο ίδιος συνέχισε το εμπόριο του πατέρα του και απέκτησε τεράστια περιουσία στην Ουγγαρία. Από τη χώρα αυτή έστειλε κάθε τόσο στην πατρίδα του την Κοζάνη, χρηματικά ποσά για να ενισχύσει άπορες οικογένειες, τα σχολεία της πόλης και τη **βιβλιοθήκη** της. Με διαθήκη που έκανε το **1866**, εκτός από άλλα κληροδοτήματα, διέθεσε το ποσό των 14.000 φιορινιών με σκοπό, από τους τόκους των χρημάτων αυτών, **να σπουδάζουν κάθε χρόνο δύο άποροι νέοι από την Κοζάνη – ο ένας Φιλολογία και ο άλλος Θεολογία** – στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας. Τέλος, προσέφερε σημαντικά ποσά σε φιλανθρωπικά και πνευματικά ιδρύματα.

Κωνσταντίνος Γκιάτας , μαθητής Γ2.

ΟΔΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΟΣΟΜΟΥΛΗ

Ο **Νικόλαος Κασομούλης** γεννήθηκε στην Κοζάνη το **1795**· γιος ευκατάστατου εμπόρου, μετά από τις βασικές σπουδές ασχολήθηκε κι αυτός με το εμπόριο, με έδρα τις Σέρρες, όπου είχε καταφύγει και ο πατέρας του. Το 1820 ταξιδεύει στην Αίγυπτο για να επεκτείνει τις επιχειρήσεις της οικογένειας· επιστρέφοντας περνά από τη Σμύρνη όπου μειείται στη Φιλική Εταιρεία. Κατά την Επανάσταση οι λιγοστοί Έλληνες των Σερρών αδυνατούν να δράσουν, και οι Κασομούληδες επιστρέφουν στην πατρική Μακεδονία. Ο Νικόλαος κατεβαίνει στην ελεύθερη Ελλάδα και συμμετέχει στην προετοιμασία της επανάστασης του Ολύμπου. **Τέλη Φεβρουαρίου του 1822 αποβιβάζεται κοντά στην Κατερίνη**, συνεργάζεται με τον καπετάν Διαμαντή κι άλλους οπλαρχηγούς της περιοχής, αλλά οι στρατιωτικές επιχειρήσεις αποτυγχάνουν· ο Κασομούλης διαφεύγει στη Θεσσαλία, όπου συναντά τον καπετάνο του Ασπροποτάμου Νικόλαο Στουρνάρη και συνδέεται μαζί του. Οκτώβρη του 1823 Στουρνάρης και Κασομούλης εγκαταλείπουν τον ορεινό Ασπροπόταμο, κατεβαίνουν στη δυτική Ελλάδα κι εγκαθίστανται στο Μεσολόγγι. Στις 5 Ιανουαρίου 1825 αναχωρεί για το Ναύπλιο, πληρεξούσιος του Στουρνάρη, να εισπράξει τους μισθούς των στρατιωτών. Επιστρέφει τον Ιούλιο, η πολιορκία έχει πια αρχίσει· βρίσκεται πάντα δίπλα στον Στουρνάρη, κάτι σαν γραμματικός, κάτι σαν υπαρχηγός του. Θα διασωθεί στην Έξοδο και θα συνεχίσει τον αγώνα. Στο ελεύθερο πια κράτος υπηρετεί στον εθνικό στρατό· συνταξιοδοτείται το 1861 και **πεθαίνει τον Ιανουάριο του 1872 στη Στυλίδα**, όπου είχε εγκατασταθεί τα υστερινά του χρόνια. Τα όσα έζησε, είδε και άκουσε δώδεκα χρόνια, από το ξέσπασμα της Επανάστασης ως τη διάλυση του επαναστατικού στρατού το 1833, αρχίζει να

τα καταγράφει στα τέλη του 1832· τους έδωσε τον τίτλο **Ενδυμήματα στρατιωτικά**.

Καπλάνογλου Μαρία, μαθήτρια Γ2.

ΟΔΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΛΑΣΣΑΝΗ

Ο **Γεώργιος Λασσάνης** (Κοζάνη 1793 - Αθήνα 1870) ήταν Έλληνας **λόγιος και πολιτικός** από την Κοζάνη. Ανέπτυξε δραστηριότητα ως συγγραφέας, δραματουργός και δάσκαλος· υπήρξε Φιλικός και **συμμετείχε στην επανάσταση του 1821 στη Μολδοβλαχία ως Ιερολοχίτης και μέλος του στενού περιβάλλοντος του Αλέξανδρου Υψηλάντη**, ενώ στα χρόνια 1828-1829 έλαβε μέρος στις τελευταίες μάχες του Αγώνα στην Αττική. **Μετά την ίδρυση του ελληνικού κράτους κατέλαβε υψηλά αξιώματα**, μεταξύ άλλων εκείνο του **υπουργού οικονομικών**. Ο Γεώργιος Λασσάνης ήταν γιος του εύπορου Κοζανίτη εμπόρου Ιωάννη Λάτσκου Σαπουντζή και της Αικατερίνης Χατζηκλήμου (γεν. περ. 1776). Ο πατέρας του δολοφονήθηκε από ληστές, γύρω στα 1796, επιστρέφοντας από ένα ταξίδι στη Βιέννη όπου εμπορευόταν. Ο Γεώργιος διδάχθηκε τα πρώτα γράμματα στην Κοζάνη. Γύρω στο 1813 αρραβωνιάστηκε την Κοζανίτισσα Αναστασία Τακιατζή. Μετά το 1814, άγνωστο πότε ακριβώς, μετέβη στην Πέστη, όπου εργάστηκε για μικρό χρονικό διάστημα στις εμπορικές επιχειρήσεις του Νικολάου Τακιατζή, πατέρα της Αναστασίας. Μετά από μία μάλλον σύντομη διαμονή στην Πέστη, ανεχώρησε για τη Λειψία της Γερμανίας. Εκεί ενδέχεται να παρακολούθησε μαθήματα στο Πανεπιστήμιο της πόλης ως

ελεύθερος ακροατής. Έμεινε στη Λειψία έως το 1816 ή τις αρχές του 1817. **Το 1816, ενώ βρισκόταν στην κεντρική Ευρώπη μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία.** Από την κεντρική Ευρώπη μετακινήθηκε στα Βαλκάνια. Την εποχή αυτή φαίνεται να διαλύθηκε και ο αρραβώνας του με την Αναστασία Τακιατζή. Στην Κοζάνη διασώζεται το πατρικό του σπίτι σε κεντρική πλατεία της πόλης η οποία φέρει το όνομά του (Πλατεία Λασσάνη). Το αρχοντικό του έχει χαρακτηριστεί ως διατηρητέο οίκημα και μνημείο. Διέθετε 2 ορόφους, κελάρι και μια αποθήκη. Περιτριγυρίζεται από πέτρινη μάντρα. Οι διαστάσεις του αρχοντικού δεν είναι τόσο επιβλητικές όσο άλλων στην Κοζάνη, όμως χαρακτηρίζεται από έναν αρμονικό όγκο, με μορφολογικά χαρακτηριστικά αστικής αρχιτεκτονικής και μία λειτουργικότητα σοφά προσαρμοσμένη στις καιρικές συνθήκες του τόπου. **Από τις 11 Οκτωβρίου 2008** (96η επέτειος από την Απελευθέρωση της Κοζάνης) **στεγάζει τη Δημοτική Χαρτοθήκη Κοζάνης.** Οι Δημοτικές εκδηλώσεις στην Κοζάνη στο τέλος του καλοκαιριού, με διάφορους αθλητικούς διαγωνισμούς, συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις κ.α. φέρουν το όνομα «Λασσάνεια».

Ιωάννα Καλογερίδου, μαθήτρια Γ2.

ΟΔΟΣ ΧΑΛΚΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ (ΠΛΑΤΕΙΑ ΛΑΣΣΑΝΗ)

Το πρώτο γνωστό Δημαρχείο της Κοζάνης. Στο ισόγειο στεγαζόταν η Δημοτική Βιβλιοθήκη. Κτίστηκε στα 1806-13 και κατασφίχτηκε το 1832. (Αρχείο: Κοβεντάρειος Δημοτική Βιβλιοθήκη Κοζάνης).

Το πρώτο γνωστό δημαρχείο της Κοζάνης

Ο **Νικόλαος Χαλκιάς** γεννήθηκε στην Κοζάνη το 1835 κι ήταν γιος του **Ιωάννη Πλη.** Μετά τις πρώτες σπουδές επιδόθηκε στο εμπόριο· καθώς ήταν επιχειρηματικό πνεύμα απ' τη φύση του, ανέπτυξε ζωηρά τις εργασίες του καταστήματος. Αρχικά εργαζόταν στα Ιωάννινα, όπου έμεινε μια πενταετία,

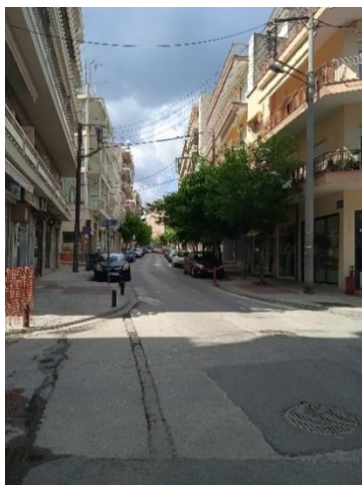
αργότερα δε, μετακόμιζε εμπορεύματα, ιδίως βαμβάκι, στο Μοναστήρι. Επισκεπτόμενος την Κωνσταντινούπολη διεύρυνε τον κύκλο των εμπορικών του επιχειρήσεων. Έπειτα, αφού νυμφεύτηκε στην Κοζάνη την **Ελισάβετ Πάπουρα** και σύστησε τέλειο εμπορικό κατάστημα, έγινε σπουδαίος παράγοντας εμπορικής συναλλαγής με το εξωτερικό. **Συγχρόνως όμως ασχολήθηκε με την εκμάθηση της Τουρκικής γλώσσας και της νομοθεσίας -χρημάτισε μάλιστα επανειλημμένα δικαστικός πάρεδρος-** ενώ, με την εξυπνάδα του (*αγκίνοιαν*), τη μελέτη και το κύρος του, **έγινε νομομαθής και πολλάκις επέβαλε τη γνώμη του στους ειδικούς (επαΐοντες), προς ωφέλεια των Χριστιανών, ερμηνεύοντας σοφά αμφίβολες διατάξεις και ρήτρες του θεμελιώδους νόμου (μεντζελέ).** Γι' αυτό το λόγο, κατέστη σεβαστός όχι μόνο στους Χριστιανούς αλλά και στους Μουσουλμάνους, διετέλεσε δε σ' όλα τα κοινοτικά αξιώματα, παρέχοντας ευδόκιμες υπηρεσίες, *ευφύμως μνημονευόμενος.* **Το 1879, αναδείχθηκε πρώτος Χριστιανός δήμαρχος** κι επιτέλεσε σπουδαία έργα· παρ' όλες τις αντιδράσεις, ρυμοτόμησε κάποια μέρη της πόλης, την κόσμησε με υπονόμους και οδοποιίες, διαφυλάσσοντας πάντοτε στο ακέραιο το γόητρο της δημοτικής αρχής, *δια της επιβλητικότητας του χαρακτήρα του.* Το 1878, με τη διπλωματική του λεπτότητα και την οξυδέρκεια που τον διέκρινε, συντέλεσε πάρα πολύ, ώστε να καταπραυνθεί ο **Σαλήχ πασάς**, ο οποίος προχωρούσε εναντίον της πόλης, με σκοπό να την καταστρέψει, αφού είχε κατηγορηθεί για **επαναστατικές τάσεις.** Οι σχέσεις του με τους πασάδες Χαλή και Ρετζέπ συνέβαλαν στην ενίσχυση της αγοράς και την *ελευθεριώτερη* διαβίωση των Χριστιανών. **Τέλεσε δε πανηγυρικά τα εγκαίνια της πρώτης αμαξιτής οδού απ' την Κοζάνη προς τα Σέρβια, το 1882.** Κατά το διάστημα της πολιτείας του όμως, είχε και ισχυρή αντιπολίτευση· ο θάνατος του μεγαλύτερου γιού του Ιωάννη πλήγωσε ισχυρά την *φύσει αδάμαστη* θέληση του, ενώ αλλεπάλληλα δυστυχήματα της οικογένειάς του, **και η καταγγελία, ότι βρίσκεται σε σχέσεις με το Ελληνικό Κομιτάτο, ανάγκασαν τον Νικόλαο Χαλκιά ν' απομακρυνθεί από την ενεργό πολιτική, γύρω στο 1892.** Έκτοτε, ζούσε ιδιωτεύων, παρέχοντας τις σοφές συμβουλές του στις δικαστικές υποθέσεις των συμπολιτών, τιμώμενος και απολαμβάνοντας γενική υπόληψη για τα αγαθά έργα που είχε επιτελέσει. Αν και απείχε απ' την ενεργό

κοινοτική δράση, δεν έπαυε να δείχνει ενδιαφέρον για την πρόοδο και την πολιτεία των νεότερων· απ' τη φύση του δε φιλομαθής, αγαπούσε να γνωρίζει την παγκόσμια πολιτική κατάσταση. Κατά τον Μάρτιο του 1905 πέθανε· ήταν δε τιμημένος δια του παρασήμου «Μετζητιέ».

Θωμά Κατσάρα, μαθήτρια Γ2.

ΟΔΟΣ ΠΑΥΛΟΥ ΧΑΡΙΣΗ

Ο Παύλος Χαρίσης, Κοζανίτης την καταγωγή, γεννήθηκε στην Βουδαπέστη το 1830. Έφερε μεγάλη αγάπη για την Κοζάνη, την οποία επισκέφθηκε για πρώτη φορά το 1869. Από τότε στόχο βασικό της ζωής του έταξε να ευεργετήσει με μια μεγάλη και γενναioφρονη δωρεά την πατρίδα του. **Με την διαθήκη του συνέστησε το «Χαρίσειο κληροδότημα»,** από τις προσόδους των τόκων του οποίου θα διατίθεται το ένα τέταρτο στην ελληνική κοινότητα της Βουδαπέστης, το ένα τέταρτο στην ελληνική κυβέρνηση και τα δύο τέταρτα στην Κοζάνη, με τον όρο να ιδρυθεί στην περιοχή της γεωργιοτεχνική σχολή. Έτσι ιδρύθηκε στην Λευκόβρυση η **Χαρίσειος γεωργική σχολή.** Πέθανε στα 1902.

Ελευθέριος Καραφυλλίδης, μαθητής Γ2.

ΟΔΟΣ ΧΑΡΙΣΙΟΥ ΜΟΥΚΑ

Ο Χαρίσιος Μούκας, γεννήθηκε στην Κοζάνη το 1828 και διδάχθηκε τα πρώτα του γράμματα στη γενέτειρά του. Νεαρός ξενιτεύτηκε στη Σερβία όπου και ασχολήθηκε με το εμπόριο. Μέσα από την επαγγελματική του δραστηριότητα και την ευφυΐα που τον διέκρινε, απέκτησε μεγάλη περιουσία. Διέμεινε στη Σιαπτοσία απ' όπου και ανέλαβε την τροφοδοσία του στρατού, απολαμβάνοντας έτσι την εμπιστοσύνη της Κυβερνήσεως και την αγάπη των Σέρβων. Γέρος πλέον, έκανε τη διαθήκη του στις 20 Απριλίου **1897.** Άφησε γενικό κληρονόμο της περιουσίας του τη σύζυγο του Σμίλιαν. Μετά το θάνατο της θα έπαιρναν αξιόλογα ποσά διάφορα φιλανθρωπικά και εκπαιδευτικά ιδρύματα στη Σερβία, συγγενείς του στην Κλεισούρα της Καστοριάς και ο γαμπρός του Μιλοβάνοβιτς. **Επίσης άφησε στα σχολεία της γενέτειρας του δυο οικίες,** αξίας περίπου χιλίων εικοσόφραγκων, που αργότερα πουλήθηκαν για τις ανάγκες της ανέγερσης του **διδασκτηρίου του Παρθεναγωγείου της Κοζάνης.** Στο διδασκτήριο αυτό σήμερα στεγάζονται τα 3^ο και 4^ο δημοτικά σχολεία Κοζάνης. Πέθανε στη Σιαπτοσία το 1905. Με απόφαση του Υπουργού Παιδείας, που δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 1341/2.10.2001, το

διδακτήριο ονομάστηκε «Χαρίσιος Μούκας» προς τιμήν του μεγάλου Κοζανίτη ευεργέτη.

Νεκτάριος Καλαϊτζής, μαθητής Γ2.

ΟΔΟΣ ΒΑΛΤΑΔΩΡΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ

Βαλταδώραι Λάμπρος (1838-1896) και Βασίλειος (1849-1904), τέκνα του Νικολάου Βαλταδώραου και της Αικατερίνης Παπασακελλίωνα. Απόδημοι στο Βουκορέστι, επιδόθηκαν εκεί σε μεγάλες εμπορικές και άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες και έγιναν πλούσιοι. Λάτρεις όμως του γενέθλιου τόπου τους, τον ευεργέτησαν διαθέτοντας το αναγκαίο γήπεδο και το ανάλογο χρηματικό ποσό για την ανέγερση γυμνασιακού διδακτηρίου, του γνωστού «**Βαλταδώραίου γυμνασίου**».

Νικόλαος Πεχλιβανίδης, μαθητής Γ2.

ΟΔΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΥ (ΕΠΙΣΚΟΠΕΙΟ)

Κωνστάντιος, Μητροπολίτης της Σερβίων και Κοζάνης (1889-1892 και 1894-1910).

Ο Ματουλόπουλος Κωνστάντιος, Μητροπολίτης της εκκλησιαστικής επαρχίας Σερβίων και Κοζάνης, (1889-1892 και 1894-1910), γεννήθηκε στην Κοζάνη από μητέρα Κοζανίτισσα και πατέρα που καταγόταν από το κατεστραμμένο σήμερα χωριό Πάδη Σερβίων. Ενδιαφέρθηκε ιδιαίτερα για την πνευματική καλλιέργεια του ποιμνίου του. Ίδρυσε σχολεία και τα συντηρούσε από τα ταμεία των εκκλησιών και των μοναστηριών. Εργάστηκε δραστήρια για την οργάνωση της διοίκησης της πόλης της Κοζάνης και των σωματείων της. **Στις μέρες του και με ενέργειές του ιδρύθηκε η Χαρίσιος γεωργική σχολή και κτίστηκε το διδακτήριο του Βαλταδώραίου γυμνασίου.** Πέθανε το 1910.

Ολυμπία Γεωργιάδου, μαθήτρια Γ2.

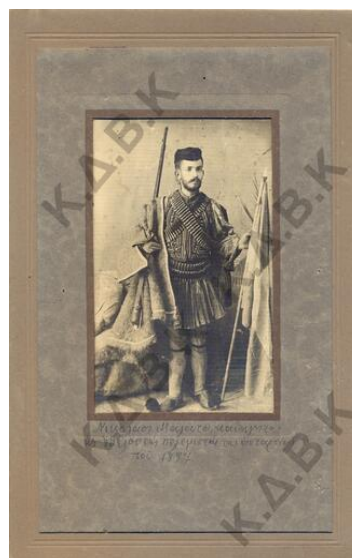
**ΟΔΟΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ (ΜΕΤΟΝΟΜΑΣΤΗΚΕ
ΣΕ ΟΔΟ ΣΩΚΡΑΤΗ ΜΛΙΟΥΡΑ)**

Πανδώρα, όνομα της πρώτης, κατά την μυθολογία , γυναίκας πάνω στη γη που με εντολή του Δία έπλασε με πηλό ο Ήφαιστος. Σύζυγος του Επιμηθέα, άνοιξε, παρά την απαγόρευση, το σφραγισμένο πυθάρι που φυλαγόταν στο σπίτι του και αμέσως πετάχτηκαν έξω όλα τα δεινά ή σύμφωνα με άλλη παράδοση, όλα τα αγαθά, εκτός από την ελπίδα. **Πανδώρα ονομάζεται και η φιλαρμονική της Κοζάνης** που ιδρύθηκε στα **1902** και έχει στο ενεργητικό της τεράστιο μουσικό, πνευματικό και εθνικό έργο.

Άννα Γκατζιούρα, μαθήτρια Γ2.

ΠΛΑΤΕΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΑΛΟΥΤΑ

Ο **Νικόλαος Μαλούτας** γεννήθηκε στην Κοζάνη το **1873**. Σπούδασε θεολογία και αναγορεύτηκε διδάκτωρ της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών το 1903. Κατατάχθηκε ως εθελοντής στα αντάρτικα σώματα το 1897 και πήρε μέρος σε διάφορες μάχες. Συνελήφθη ως αγγελιοφόρος και φυλακίστηκε στα Σέρβια το 1903. Το 1904 στο Μοναστήρι διδάσκει στο γυμνάσιο, κήρυττε στην εκκλησία και ήταν ταυτόχρονα μυστικός πράκτορας του προξενείου του Μοναστηρίου, ώσπου απομακρύνθηκε από τη θέση του. Στη συνέχεια καταδικάστηκε σε ισόβια για την εθνική του δράση, φυλακίστηκε κατά απαίτηση του Βαλή του Μοναστηρίου και των πιέσεων των Βουλγάρων, διασώθηκε όμως με επέμβαση προκρίτων και του Άγγλου προξένου. Πρωτοστάτησε στην προετοιμασία και την ίδρυση της επιτροπής Εθνικής Αμύνης στην Κοζάνη, στη συγκρότηση ομάδων, στη μεταφορά οπλισμού, στην ενίσχυση των αντάρτικων αποσπασμάτων. Ως πρώτος αγγελιοφόρος είχε επαφές για την μεταφορά. Ο **Παύλος Μελάς**, κατά τη δεύτερη επίσκεψή του στην Κοζάνη για μεγαλύτερη ασφάλεια, **μεταφέρθηκε από το επισκοπείο και φιλοξενήθηκε στο σπίτι του Νικόλαο Μαλούτα, το διάστημα 24-31 Ιουλίου του 1904**. Αναφορές στη φιλοξενία βρίσκουμε στις επιστολές προς τη σύζυγο του Ναταλία. Ο Νικόλαος Μαλούτας δίδαξε σε σχολεία της Κοζάνης, του Τσοτυλίου και της Βέροιας έως το 1933. Τιμήθηκε από το Υπουργείο των Στρατιωτικών με το μετάλλιο του Πράκτορος

Α' τάξεως και από το Υπουργείο παιδείας με τον Αργυρό Σταυρό του Σωτήρος για τις εκπαιδευτικές και εθνικές υπηρεσίες του. Το 1934- 35 δώρισε στο Δήμο Κοζάνης την οικία του ώστε να γίνει εθνομολογικό μουσείο, εις μνήμη του εθνομάρτυρα της Μακεδονίας Παύλου Μελά. Απεβίωσε το 1942.

Αργυρώ Γιώτα, μαθήτρια Γ2.

ΟΔΟΣ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ

Παύλου Μελά (1870-1904, αξιωματικός του πυροβολικού από την μεγάλη οικογένεια των Μελάδων. Γεννήθηκε στη Μασσαλία. Σύζυγος της Ναταλίας, θυγατέρας του Στέφανου Δραγούμη. Φλογερός πατριώτης και υπέρμαχος της ιδέας για τη γρήγορη απελευθέρωση των υπόδουλων Ελλήνων. **Έλαβε μέρος στον πόλεμο του 1897** και η πικρία από την άτυχη έκβαση τον συνόδευε στον μετέπειτα βίο του. Πρωτεργάτης και πρωτομάρτυρας του Μακεδονικού Αγώνα. Στα 1904 τρεις φορές ανέβηκε στη δυτική Μακεδονία για την οργάνωση του αγώνα. Η Τρίτη ήταν η τελευταία και μοιραία. **Φονεύτηκε τη 13^η Οκτωβρίου 1904** σε συμπλοκή με λόχο τουρκικού στρατού στο χωριό Στάτισσα των Κορεστίων που σήμερα, προς τιμή και δόξα του ήρωα, ονομάζεται Μελάς. Ο θάνατός του συντάραξε και αφύπνισε τους Έλληνες και πολλοί έσπευσαν στην Μακεδονία να πολεμήσουν εναντίον των κομιτατζήδων για την διάσωσή της. Στην πλατεία 28^{ης} Οκτωβρίου της Κοζάνης υπάρχει η προτομή του.

Παναγιώτη Κάτανα, μαθητή Γ2.

ΟΔΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΠΟΥΣΙΟΥ

Ο **Γεώργιος Μπούσιος** (Γρεβενά, 1875 – Αθήνα, 1929) ήταν από τους πρωτοπόρους του Μακεδονικού Αγώνα στην περιφέρειά του. **Βουλευτής στο οθωμανικό κοινοβούλιο το 1908**, μέλος της «Οργανώσεως Κωνσταντινουπόλεως» υπερασπίστηκε τα δικαιώματα των εθνοτήτων της οθωμανικής αυτοκρατορίας. **Το 1915 εκλέχτηκε για πρώτη φορά βουλευτής Κοζάνης στο ελληνικό κοινοβούλιο**, ως ηγετικό στέλεχος του ανεξάρτητου συνδυασμού του Ίωνα Δραγούμη. Ανέλαβε μάλιστα την ηγεσία του συνδυασμού μετά τη δολοφονία του τελευταίου. **Βουλευτής για μακρύ χρονικό διάστημα (1915-1922, 1926-1928)** φιλοβασιλικός αλλά αντίθετος του Γούναρη,

αρνήθηκε την πρόταση να σχηματίσει κυβέρνηση τον Μάρτιο του 1922. Ανέλαβε ωστόσο υπουργός Εσωτερικών στην κυβέρνηση Τριανταφυλλάκου, μετά την κατάρρευση του μικρασιατικού μετώπου.

Παναγιώτης Γκόβας, μαθητής Γ2.

ΟΔΟΣ ΔΡΙΖΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΗΣ)

Ο Δρίζης Κωνσταντίνος (1851-1972), Κοζανίτης πρόκριτος, δημογέροντας δημοτικός πρόεδρος και ταμίας των σχολείων, συνέβαλε στο μέγιστο και στην τόνωση του επιχειρηματικού και εμπορικού πνεύματος της Κοζάνης. Μέλος της επιτροπής Άμυνας της Κοζάνης κατά τον μακεδονικό αγώνα. Κατά τις πρώτες βουλευτικές εκλογές μετά τα νεοτουρκικά, **το 1908 εξελέγη βουλευτής του σαντζικίου Σερβίων** μαζί με τον Γρεβενιώτη Γεώργιο Μπούσιο. Ευεργέτης πολλαπλώς την πόλη κυρίως όμως με το Δρίζιο ίδρυμα, στο οποίο ανήκει και το νεοκλασικό μεγαλόπρεπο κτήριο όπου σήμερα στεγαζόταν παλιότερα το 9ο δημοτικό σχολείο, ενώ σήμερα στεγάζεται το Δημοτικό Ωδείο Κοζάνης.

Γεώργιος Γκλούμπος, μαθητής Γ2.

ΟΔΟΣ ΒΑΜΒΑΚΑ ΧΑΡΙΣΙΟΥ (ΕΠΙΣΚΟΠΕΙΟ)

Βαμβακάς Χαρίσιος (1872-1952), αγωνιστής, πολιτικός και διπλωμάτης. Γεννήθηκε στην Κοζάνη και σπούδασε νομικά στη Γενεύη. Το 1909 εξελέγη βουλευτής στο Σαντζάκι των Σερβίων σε αντικατάσταση του Κων. Δρίζη και εκπροσώπησε τις ελληνικές μειονότητες στην Οθωμανική Βουλή (1909-1912). Για την εθνική του δράση καταδικάστηκε ερήμην σε θάνατο. Μετά την απελευθέρωση της Μακεδονίας εγκαταστάθηκε στην Θεσσαλονίκη όπου εξέδωσε την γαλλόφωνη εφημερίδα «ΤΡΙΜΠΙΟΥΝ» που διαφώτιζε τους ξένους πάνω στα φλέγοντα ελληνικά θέματα. Στα 1913-1914 **εκπροσώπησε την Ελλάδα σε διάφορες διπλωματικές αποστολές στο Παρίσι, στο Λονδίνο και στην Πετρούπολη.** Στα 1919 -1920 διετέλεσε **γενικός διοικητής Θράκης** και στα 1920- 1929 **γενικός διοικητής ανατολικής Μακεδονίας.** Στη συνέχεια εξελέγη **Γερουσιαστής** και αργότερα **Δήμαρχος Θεσσαλονίκης.** Στη Θεσσαλονίκη μία οδός και μία πλατεία φέρουν το όνομά του.

Γεώργιος Γυμνόπουλος, μαθητής Γ2.

ΟΔΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

(ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΗΣ)

Ελευθέριος Βενιζέλος (1864-1936), ο μεγαλύτερος πολιτικός της νεότερης Ελλάδας, πρωθυπουργός που με τη πολιτική του οξυδέρκεια και το πολιτικό του σθένος έφερε την ελευθερία στη Μακεδονία, την Ήπειρο και τα νησιά του Αιγαίου. Γεννήθηκε στις Μουρνιές των Χανίων και πέθανε στο Παρίσι. Η Κοζάνη τιμώντας τον εθνάρχη, πρώτη από όλες τις πόλεις της Ελλάδας έστησε την προτομή του στην είσοδο της αυλής του Δριζείου, η οποία όμως στα 1935 έπεσε θύμα του κομματικού φανατισμού εκείνης της εποχής.

Μαρία Γούσια, μαθήτρια Γ2.

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΚΟΖΑΝΗΣ (11 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1912)

Η είσοδος του ελληνικού στρατού στο τουρκικό έδαφος με σκοπό την απελευθέρωση της Μακεδονίας ξεκίνησε **στις 5 Οκτωβρίου 1912.** Ήταν η στιγμή τα όνειρα αιώνων να γίνουν πραγματικότητα. Πέντε ελληνικές μεραρχίες, δύο ταξιαρχίες ευζώνων, τέσσερα συντάγματα ορεινού πυροβολικού και δύο μοίρες ορειβατικού πυροβολικού σφυροκοπούσαν τις τούρκικες

θέσεις στο μέτωπο των συνόρων της Θεσσαλίας.

Ο ελληνικός στρατός ξεκίνησε από τον Προφήτη Ηλία, το Μπουρνάζι του Τυρνάβου, το Ρεσένι και τη Μελούνα και προέλασε, χωρίς ουσιαστική αντίσταση, προς την Τσαριτσάνη (Μελούνα), στα περίχωρα της Ελασσόνας. Στις 6 Οκτωβρίου, ύστερα από τετράωρη πεισματώδη μάχη προ των τουρκικών οχυρώσεων, ο στρατός της Θεσσαλίας, **υπό τον αρχιστράτηγο διάδοχο Κωνσταντίνο και τον αρχηγό του Γενικού Επιτελείου, υποστράτηγο Παναγιώτη Δαγκλή**, κατέλαβε την Ελασσόνα, όπου του επιφυλάχθηκε ενθουσιώδης υποδοχή. **Την ίδια στιγμή οι τουρκικές δυνάμεις αποσύρθηκαν στα στενά του Σαρανταπόρου, τις Σιδηρές Πύλες.** Ο ελληνικός στρατός άρχισε να χτυπάει τις τουρκικές οχυρώσεις και συγχρόνως οι Έλληνες έκαναν μεγάλη κυκλωτική κίνηση στα όρια του σημερινού νομού Κοζάνης από τα χωριά Μόκρο (Λιβαδερό), Ράχοβο (Πολύραχο) και Μεταξάδες. Τα πρώτα τμήματα είχαν περάσει τις δασωμένες κορυφές αυτών των βουνών και μπορούσαν να βλέπουν την Κοζάνη, όπου ακούγονταν οι βολές των πυροβόλων, αφού η απόσταση δεν ήταν παραπάνω από τριάντα χιλιόμετρα. Η στενωπός του Σαρανταπόρου καταλαμβάνεται στις 10 Οκτωβρίου, μετά από σφοδρή επίθεση των ελληνικών δυνάμεων και ανοίγει η δίοδος προς τη Μακεδονία. Τα μεσάνυχτα της ίδιας ημέρας η IVη Μεραρχία απελευθέρωσε τα Σέρβια και κατέλαβε τη γέφυρα του Αλιάκμονα, που οδηγούσε στην Κοζάνη. Η μάχη του Σαρανταπόρου υπήρξε θρίαμβος πραγματικός του ελληνικού στρατού. Οι Τούρκοι εγκατέλειψαν το Σαραντάπορο και τα Σέρβια, τα οποία έκαψαν. Η φυγή τους ήταν τόσο άτακτη, που άφησαν άθικτη τη γέφυρα του Αλιάκμονα, φοβούμενοι να φέρουν εκρηκτικά από τις αποθήκες της Κοζάνης, γνωρίζοντας ότι ο λαός της πόλης, καθαρά ελληνικός, είχε ξεσηκωθεί και κάθε σπίτι είχε και μερικά οπλισμένα παλικάρια με όπλα που είχαν κρυμμένα για αυτή ακριβώς τη στιγμή. Έτσι αποτραβήχτηκαν στα χωριά Κιτσελέρ (Βαθύλακο) και Τζιτζελέρ (Πετρανά). Ο ελληνικός στρατός προχωρούσε μεθοδικά για να προφταίνει τα προελαύνοντα μάχιμα τμήματα. Εν αντιθέσει με τα Σέρβια, **η Κοζάνη εγκαταλείφθηκε από τους Τούρκους αμαχητί.** Πανικόβλητος ο κύριος όγκος της τούρκικης φρουράς της πόλης εγκατέλειπε τα όπλα, αρπάζοντας ψωμιά, τρόφιμα και κρέατα από φούρνους, μαγαζιά και

κρεοπωλεία, σπάζοντας τις πόρτες τους. **Μετά τη μάχη του Σαρανταπόρου, στις 9 Οκτωβρίου 1912, το τουρκικό επιτελείο συνεδρίασε και αποφάσισε να εγκαταλείψει την Κοζάνη.** Κάποιοι αξιωματικός του επιτελείου πρότεινε το βομβαρδισμό και την πυρπόληση της πόλης, όμως **την καταστροφή απέτρεψε ο συγκρατημένος Τούρκος Αρχιστράτηγος Ταχσίν πασάς, έχοντας με το μέρος του και τον αλβανικής καταγωγής Μουτίρ μπέη.** Οι Τούρκοι υπάλληλοι διατάχτηκαν να παραλάβουν τα αρχεία τους και ο κύριος όγκος του στρατού, όσος ήταν ακόμα συνταγμένος κινήθηκε προς τη Βέροια. Μόνο δύο τάγματα του στρατού σχεδόν διαλυμένα έφυγαν άτακτα προς τα Καϊλάρια (την Πτολεμαΐδα) και ανασυντάχτηκαν έξω από το χωριό Περδίκας με την φρουρά των Καϊλαριών. Στο μεταξύ οι Κοζανίτες έτρεξαν στους τούρκικους στρατώνες κι άρπαζαν όπλα, πυρομαχικά, τρόφιμα, φάρμακα κι ό,τι άλλο υπήρχε μέσα σ' αυτές. **Από όλες τις γειτονιές κατέβηκαν οπλισμένοι κάτοικοι στην εκκλησία του Αγίου Νικολάου στο κέντρο της πόλης και τοποθέτησαν στο καμπαναριό την ελληνική σημαία.**

Εκείνη την ώρα εμφανίστηκε ο πρώτος υπέας, «πρόσκοπος ανιχνευτής» από το Νότο, την πλευρά του Τζιτζελέρ (Πετρανά) και δέχτηκε τους ασπασμούς των συγκινημένων πολιτών. Η δουλεία πέντε αιώνων είχε υποχωρήσει. Οι μέχρι εκείνη τη στιγμή υπόδουλοι Κοζανίτες με τα όπλα που κατείχαν, τρελοί από χαρά και αγαλλίαση τράνταζαν την ατμόσφαιρα από τους πυροβολισμούς τους. Ο στρατός, το ιππικό, διέκοψε προς στιγμή την πορεία του, νομίζοντας ότι πρόκειται για μάχη που διεξάγονταν μέσα στην πόλη, μεταξύ πληθυσμού και εχθρού. Όταν όμως βεβαιώθηκε από τον ανιχνευτή του για τις εκδηλώσεις χαράς των κατοίκων, ο επικεφαλής της Ιλαρχίας του Ιππικού Στρατηγός Σούτσος, διέταξε βραδεία εκκίνηση της φάλαγγας προς την πόλη. Ενώ οι καμπάνες ηχούσαν χαρμόсуνα, ο λαός δεν άργησε να βρεθεί στην έξοδο της πόλης με τα βλέμματα προσηλωμένα στο μέρος απ' όπου θα έφταναν οι ελευθερωτές. Μόλις οι Κοζανίτες αντίκρισαν τους στρατιώτες καβαλάρηδες ξέσπασαν σε ζητωκραυγές και σε παρατεταμένα χειροκροτήματα. Το φέσι, το αιώνιο σήμα της σκλαβιάς, ξεσχίστηκε από το ενθουσιασμένο πλήθος και πετάχτηκε στο δρόμο για να ποδοπατηθεί από τα άλογα του ένδοξου Ελληνικού ιππικού. Όλες αυτές οι

σκηνές εξελίχθηκαν στις 11 Οκτωβρίου 1912, 5 η ώρα το απόγευμα **κατά μήκος της οδού από τον σημερινό κόμβο Θεσσαλονίκης-Αθηνών μέχρι την είσοδο της πόλης, σημερινό κτίριο τεχνικού Ο.Τ.Ε., που από τότε ονομάστηκε οδός 11ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ.** (Κατόπιν μετονομάστηκε σε Ελευθερίου Βενιζέλου, προς τιμήν του Πρωθυπουργού κατά τον χρόνο της απελευθέρωσης της Κοζάνης).

Μετά την είσοδο του ιππικού, ο λαός ύστερα από τρικούβερτο γλέντι, γύρισε στα σπίτια του διαβιβάζοντας το ευχάριστο γεγονός στους γέροντες της γειτονιάς με τη φράση: «Παππού, ήρθε το Ελληνικό». Οι γέροι με συγκίνηση και δάκρυα σταυροκοποούνταν και απαντούσαν: «Τώρα ας πεθάνουμε». Οι στιγμές του ενθουσιασμού του πλήθους, αλλά και των στρατιωτών που δάκρυζαν από συγκίνηση στη θέα των δακρυσμένων από χαρά υπόδουλων, που απολάμβαναν την ελευθερία, παραμένουν απερίγραπτες. Οι δημοτικές και κοινοτικές αρχές με τον Μητροπολίτη και το Δήμαρχο συγχάρηκαν τους ελευθερωτές και τους οδήγησαν στην εκκλησία του Αγίου Νικολάου, όπου έγινε δοξολογία. Στο Δημαρχείο παρέδωσαν τα ξίφη ο αρχίατρος Χουσεΐν, ο αρχιφαρμακοποιός Πιναρδάκης Κρης, χριστιανός και κάποιος Άραβας αξιωματικός. Ελήφθη μέριμνα για τους 57 Τούρκους τραυματίες από τους οποίους κάποιои ήταν αξιωματικοί. **Την επόμενη μέρα 12 Οκτωβρίου 1912 με πανηγυρική όψη η πόλη γεμάτη σημαίες υποδέχτηκε τμήματα των Μερραρχιών και το υπόλοιπο της ταξιαρχίας του ιππικού καθώς και τον Αρχιστράτηγο Διάδοχο Κωνσταντίνο.** Μόλις έφτασε ο Αρχιστράτηγος έγινε δοξολογία και το επιτελείο του στρατού εγκαταστάθηκε στα γραφεία της Μητρόπολης. **Την Κυριακή 14 Οκτωβρίου έφτασε στην Κοζάνη και ο Έλληνας βασιλιάς Γεώργιος που φιλοξενήθηκε στο σπίτι του Κωνσταντίνου Δριζή,** που ήταν στο κέντρο της πόλης μαζί με την ακολουθία του. Από εκεί έδωσε διαταγή μια μικρή δύναμη να απελευθερώσει τα Καϊλάρια και ο υπόλοιπος στρατός να κινηθεί προς Βέροια και Θεσσαλονίκη που κινδύνευε πλέον από τον Βουλγαρικό στρατό, που με ραγδαία προέλαση είχε φθάσει μέχρι τον Αξιό ποταμό, που ευτυχώς είχε κατεβάσει πολύ νερό πλημμυρίζοντας τον κάμπο και είχε ανακόψει την πορεία του. **Το «ελληνικό» μπήκε στην Κοζάνη στις 11 Οκτωβρίου 1912, όταν Μητροπολίτης της πόλης ήταν ο**

Φώτιος, Δήμαρχος ο Νικόλαος Αρμενούλης και Γυμνασιάρχης ο Παναγιώτης Λιούφης. Η Κοζάνη έγινε τότε και τυπικά ελληνική, πεντακόσια σχεδόν χρόνια μετά την ίδρυσή της. Στην πραγματικότητα πάντοτε ήταν ελληνική πόλη σε όλη της την ιστορική πορεία στην Τουρκοκρατία. **Σαν επαρχία ανήκε στην μητέρα του Σουλτάνου, ήταν δηλαδή η πόλη μαλικιανές** και οι εκάστοτε άρχοντες της με τους κατάλληλους χειρισμούς και χρήματα των πλούσιων Κοζανιτών εμπόρων από την ξενιτιά, είχαν αποκτήσει πολλά προνόμια. Χαρακτηριστικό είναι το παρακάτω γεγονός: Οι πρώτες καρτ ποσταλ που πωλούνταν στην πόλη για τους Έλληνες φαντάρους απεικόνιζαν την είσοδο του ιππικού στην πόλη και ανάμεσα στα σπίτια ξεχώριζαν τούρκικα τζαμιά. Η Κοζάνη όμως δεν είχε ούτε ένα τούρκικο τζαμί, ούτε μία Εβραϊκή συναγωγή και έτσι σε μια βδομάδα τυπώθηκαν νέες καρτ ποσταλ, χωρίς τζαμιά, γιατί οι φαντάροι σταμάτησαν να αγοράζουν τις παλιές, καθώς διαπίστωσαν την πραγματικότητα και το τόνιζαν αυτό, όταν έγραφαν στους δικούς τους. Ο πρώτος Έλληνας στρατιώτης, ένας υπέας, έφθασε στην Κοζάνη, το απόγευμα της 11/10/1912. Στο σημείο που διασταυρώνεται η οδός 11ης Οκτωβρίου με το σημερινό δρόμο Δημητρίου Παγούνη, ανάμεσα στον κόσμο, περιμένει και μια Κοζανίτισσα νοικοκυρά. Είναι η Στεργιανή Θ. Χασάπη, που κατοικούσε εκεί κοντά. Κρατά κάτι στα χέρια της. Μόλις βλέπει τον Έλληνα φαντάρο, τον πλησιάζει, τον σταματά και τον τυλίγει με την Ελληνική Σημαία που κρατούσε. Δακρυσμένος και με τη Σημαία στους ώμους του, ο ελευθερωτής, ακολούθησε το δρόμο, για τον προορισμό του στο κέντρο της πόλης. Το φέσι είναι κάτι που οι Κοζανίτες ανέχονταν υποχρεωτικά. Έτσι μόλις έφθασε ο Ελληνικός Στρατός και ποδοπατήθηκαν τα φέσια, ο καθένας φόρεσε στο κεφάλι του ότι ήταν δυνατόν να βρει, αρκεί να ήταν κάτι Ελληνικό. Ο Θωμάς Δαβόρας φορούσε την ημέρα της απελευθέρωσης, ένα παιδικό ναυτικό καπέλο, επάνω στο οποίο ήταν γραμμένη η λέξη ΑΒΕΡΩΦ. Έξω από το εμπορικό κατάστημα του Νικολάου Κωνσταντίνου, μαζί με το πλήθος που ενθουσιασμένο υποδέχεται τον Ελληνικό Στρατό, βρίσκεται και η προχωρημένη ηλικίας Ευαγγελία Λ. Τσιτσελίκη, μητέρα των δικηγόρων Κώστα και Γιάννη Τσιτσελίκη. Είναι ντυμένη με την ενδυμασία της εποχής, ντόπια φορέματα και στο κεφάλι το φέσι. Ένας στρατιώτης βγαίνει από τη γραμμή του, την πλησιάζει, την

αγκαλιάζει και της λέει: «Πολλά χιλιόμετρα έκανα, να έλθω ως εδώ. Ξέρεις γιατί; Για να μη φοράς αυτό στο κεφάλι σου». Βγάζει το φέσι από το κεφάλι της Κοζανίτισσας και της το δίνει στο χέρι. Στο σπίτι της ηλικιωμένης Βασιλικής Δ. Δελιβάνη (70 ετών) έχουν συγκεντρωθεί συγγενικά της πρόσωπα. Πήγαν να την επισκεφθούν, να την συγχαρούν για τη λευτεριά. Όταν άκουσε να συζητούν και να λεν ότι τα φέσια ανήκουν στο παρελθόν η σπιτονοικοκυρά σηκώθηκε και κατευθύνθηκε στο κελάρι του σπιτιού. Σε ένα ντουλάπι είχε φυλαγμένες τέσσερις ρεμπούπλικες. Είχε γιους που έλειπαν στο εξωτερικό, όταν ερχόταν στην Κοζάνη, φορούσαν καπέλα ευρωπαϊκά και όταν έφευγαν υποχρεωτικά φορούσαν φέσι. Εκείνη την εποχή κανένας δεν κυκλοφορούσε ασκεπής. Η μητέρα τους φύλαγε τα καπέλα που άφηναν. Τώρα τα μοίρασε στους συγγενείς της.

Νίκος Δημητρίου, μαθητής Γ2.

